

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:
Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2021-05-09

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710

Konsthallen 15 och 2

Samfundet S:t Erik ser positivt på att fastigheten Konsthallen 15 bevaras och återställs och har heller inget att erinra mot att gränden mellan Konsthallen 15 och Konsthallen 2 överbyggs med ett sammanlänkande glastak.

Planförslaget för Hasselbacken 1

Planförslaget möjliggör en utökad bygggrätt om cirka 5 800 kvm inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Bygggrätten fördelas på flera volymer placerade i samma lägen som de tidigare byggnaderna Moriska paviljongen, musikpaviljongen och Gubbhyllan samt ovanpå 1990-talets Rotunda. Mellan Rotundan och huvudbyggnaden föreslås ett sammanbindande, väderskyddande skärmtak och mellan Rotundan och "Nya Gubbhyllan" en länkbyggnad. De nya byggnaderna ska bland annat rymma hotellverksamhet, café, utställningslokaler och spaanläggning, och förbinds med varandra och befintliga byggnader under mark.

Hasselbackens blåklassificerade huvudbyggnad från 1920-talet förses med en ny glasveranda i klassicistisk stil och den uppbyggda terrassen framför huvudbyggnaden återställs till ett utseende från tiden före 1990-talets omgestaltning. Byggnaden förses med utökade varsamhetsbestämmelser och rivningsförbud.

I planförslaget ersätts entréportalen, rekonstruerad efter förlaga från 1800-talet, med en replika av 1930-talets ljusportal. Detta har dock redan utförts.

Höjdskillnaden mellan platsen kring Bellmanseken och huvudbyggnadens entré från Hazeliusbacken ordnas med trappor och terrasseringar av marken. Terrasserna ingår inte i planområdet utan ska genomföras i samverkan mellan byggaktör och Kungliga Djurgårdsförvaltningen (KDF).

Vissa av träden såsom Bellmaneken ges skyddsbestämmelser i planen, vilket även gäller den äldre stenvuren under nuvarande parkeringsplats medan en generell bestämmelse ska skydda områdets "parkkaraktär".

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Sammantaget anser Samfundet S:t Erik att det finns vissa kvaliteter i den föreslagna bebyggelsens omsorgsfullt bearbetade gestaltning som i egenskap av en solitär byggnad i rätt placering och med minskad volym möjligtvis hade kunnat tillföra en ny spännande årsring i områdets traditionsenligt variationsrika arkitektur. Men skalans och den höga exploateringsgraden samt det faktum att planförslaget är behäftat med ett antal grundläggande problem, gör att förslaget kräver en total omarbetning.

Skala och volymer saknar historisk förankring på platsen

- I planunderlaget används begreppet ”paviljong” synonymt med planerade nybyggnader, vilket måste betraktas som vilseledande. Paviljong syftar generellt på en mindre fristående eller kompletterande byggnadsvolym och kan inte översättas i föreslagna byggnader. Vilseledande är också att förslaget återknyter till Hasselbackens historiska byggnader med namn som Nya Moriska paviljongen och Nya Gubbhyllan, trots att nybyggnaderna till såväl formspråk som skala och utbredning helt saknar referenser till sina föregångare. Förslagets cirkelmotiv är förvisso intressant och hade som sagt eventuellt varit fungerande i en solitär byggnad i mindre skala men ter sig i föreslagna utbredning och formrepetition som en invasiv art i den historiska miljön.
- Planförslagets ambition att förlägga nybyggnaderna i samma placeringar som tidigare byggnader är ett välanvänt argument för nya tillägg på historisk mark, men metoden är nödvändigtvis inte alltid tillämplig – speciellt inte när de nya volymerna är betydligt större än sina föregångare. Viktigt att notera är också att de utpekade placeringarna har varit obebyggda under större delen av Hasselbackens långa historia. Det finns åtskilliga exempel på historiskt bebyggt parkmark i Stockholm som idag aldrig skulle komma i fråga att bebyggas med detta argument som grund. Utgångspunkten måste alltid vara den befintliga miljön vid bedömning och utformning.
- Samfundet S:t Erik har gärna sett att de tillkommande byggnadernas sammanlagda fotavtryck tydligare redovisades i planunderlaget. Men grovt räknat, utifrån befintligt underlag, upptar de föreslagna byggnadsvolymer sammantaget en byggnadsarea (BYA) som är mer än dubbelt så stor som huvudbyggnadens och mångdubbelt större än föregångarnas, Moriska paviljongen och Gubbhyllan, som planförslaget avser att ersätta. Tillsammans med byggnadshöjderna medför detta en kraftig skalförskjutning som i kombination med det nya formspråket kommer att dominera den befintliga miljön. Vidare kommer Hasselbackens huvudbyggnad sedd från Djurgårdsvägen enbart vara synlig rakt framifrån och Cirkus skymmas helt och hållet norrifrån på Djurgårdsvägen.

Analysen av trädgårds- och parkanläggningen kräver fördjupning

- Planunderlaget är relativt genomarbetat avseende byggnader men otillräckligt vad gäller analys och värdering av såväl det befintliga som det kulturhistoriska innehållet i Hasselbackens trädgårds- och parklandskap, som enbart beskrivs översiktligt eller inte alls. I kulturmiljöutredningen nämns bland annat Walter Bauers omgestaltning från 1950-talet men utan att konkretisera vari den bestod eller om eventuella spår återstår. Likaså redovisas för vissa av elementen i 1990-talets rekonstruerade 1800-talspark, såsom terrasseringarna och balustermotiven. En värdering av det sena 1900-talets åtgärder och tillägg, som i många delar var påkostade och präglade av hög ambitionsnivå, samt en bedömning av hur väl dessa överensstämmer med den historiska miljön saknas helt i underlagen.
- Samfundet S:t Erik ser även risker i den tillkommande bebyggelsens påverkan på platsens äldre trädbestånd trots tillkommande skyddsbestämmelser. I synnerhet gäller detta Bellman-eken som enligt planunderlagets illustrationer hamnar bara ett fåtal meter från Nya Gubbhyllan, vars utbredning fortsätter under marknivån.
- Inför den i planunderlaget förespeglade omgestaltningen av trädgårds- och parkanläggningen, där 1990-talets tillägg uttraderas, krävs ett utökat kunskapsunderlag med en djupare analys av parkmarkens historiska utveckling, nuvarande utformning och kulturhistoriska värden, som kan ligga till grund för den fortsatta planeringen.

Planförslaget strider mot intentionerna i rådande lagstiftning

Djurgården och Hasselbacken tillhör en av de känsligaste kulturmiljöerna i Stockholm och omfattas därmed av en rad skyddsföreskrifter och rekommendationer som i praktiken är utomordentligt starka: alla tillägg ska ske med hänsyn till platsens natur- och kulturvärden. Utifrån den aspekten torde planförslaget medföra skada på platsens historiska karaktär och kulturhistoriska värden samt strida mot uttolkningen av gällande lagstiftning.

- Planområdet ingår i kulturmiljövårdens riksintresse Stockholms innerstad med Djurgården (Miljöbalken 3 kap 6 §). Planområdet ingår i den utpekade värdekärnan *Södra Djurgården* där några av de riksintressanta uttrycken är Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark, specificerat i nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Riksintressets förbud mot åtgärder som innebär påtaglig skada på kulturmiljön kan möjligtvis tillämpas på planförslaget men de värdebärande uttrycken för riksintresset är ottydligt formulerade vad gäller miljön kring Hasselbacken. Samfundet S:t Erik ser en risk i att förslaget i nuvarande form når upp till Miljöbalkens förbud mot påtaglig skada och anser att miljökonsekvensbedömningens analys avseende riksintresset är otillräcklig för en värdekärna. Ytterligare vägledning och precisering kan exempelvis hämtas i den fördjupade beskrivningen av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården i boken *Alla tiders Stockholm*. Där lyfts bland annat Södra Djurgårdens terräng, växtlighet och samspelet mellan natur och gles bebyggelse som ett värdefullt karaktärsdrag.
- Planområdet är beläget i Kungliga nationalstadsparken, som skyddas genom särskilda bestämmelser i Miljöbalken 4 kap 7 §. Inom parken får ny bebyggelse, nya anläggningar och andra åtgärder både av permanent och tillfällig natur vidtas endast om det kan ske utan skada på parklandskap, naturmiljön och det historiska landskapet kulturvärden. Detta förbud inom Nationalstadsparken att orsaka någon form av bestående skada är betydligt strängare än rekvisitet ”påtaglig skada” som normalt gäller för riksintressen. Det vittnar inte minst Mark- och miljödomstolens aktuella dom gällande utbyggnaden av Gröna Lund om, där domstolen bortsåg från kulturmiljövårdens riksintresse för att i stället upphäva planen med stöd av Nationalstadsparkens lagstiftning. Samfundet S:t Erik anser att föreliggande planförslag innebär motsvarande grad av permanent skada enligt bestämmelserna i förordningen.
- Hasselbackens huvudbyggnad från 1920-talet är blåklassificerad av Stadsmuseet, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. För en sådan byggnad kan Plan- och bygglagens (PBL) 8 kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas med betydelsen att byggnaden inte får förvanskas och att underhåll och ändringar ska anpassas till såväl omgivningens karaktär som byggnadens kulturhistoriska värden. Huvudbyggnadens exteriörarkitektur pekas även ut som värdefull i planarbetets kulturmiljöutredning. Samfundet S:t Erik bedömer att förslaget till byggnad av huvudbyggnaden med en glasveranda riskerar att påverka byggnadens utpekade värden negativt och att tillbyggnadens utformning och utbredning bör studeras noggrant i det fortsatta planarbetet. Vidare ska enligt PBL 2 kap 6 § bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Samfundet bedömer med stöd i ovanstående resonemang att planförslaget strider mot andra kapitlet i PBL.

Avslutande kommentar

Samfundet S:t Erik anser att de föreslagna byggnadsvolymer saknar förankring i den befintliga miljön både vad gäller volym, utbredning och formspråk. Den kraftiga exploateringen och skalförändringen utgör ett intrång i omgivande kulturlandskap som strider mot föreskrifterna för Nationalstadsparken och som inte heller är förenligt med kulturmiljövårdens riksintresse eller intentionerna i PBL. Samfundet S:t Erik avstyrker därför bestämt planförslaget i sin helhet med undantag för del som berör Konsthallen 15 och 2.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Sebastian Ulvsgård
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot

